Editura Herald
Pentru oameni și cărți

INAZO NITOBÉ

Bushido

CODUL SAMURAILOR

EDITURA HERALD

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Inazo Nitobé

BUSHIDO

Codul samurailor

Traducere din limba engleză:
C. GEORGESCU

EDITURA HERALD
București

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cuprins

Cuvânt înainte 7
Bushido ca sistem moral 11
Izvoarele Bushido-ului 19
Despre sentimentul dreptății și al corectitudinii (datoriei) 29
Despre curaj și vitejie 35
Bunătatea și simțul compasiunii 43
Politețea 55
Despre sinceritate sau dragoste de adevăr 65
Onoarea 73
Devotamentul 81
Educația și pregătirea samuraiului 91
Stăpânirea de sine 99
Obiceiul sinuciderii și al răzbunării 107
Sabia sau sufletul samuraiului 125
Educația și situația socială a femeii 131
Influența Bushido-ului 149
Bushido trăiește încă? 157
Viitorul Bushido-ului 167

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Bushido ca sistem moral

Cavalerismul este o floare la fel de specifică pământului Japoniei precum este floarea cireșului[1]; se poate afirma că este o caracteristică a unei virtuți antice păstrate în memoria istoriei noastre.

El formează o putere vie și înălțătoare și deși nu se concretizează într-o formă anumită, influențează totuși atmosfera morală, amintindu-ne mereu că suntem încă sub farmecul său covârșitor.

Au dispărut de mult condițiile sociale care au întreținut spiritul de cavalerism și l-au consolidat, dar întocmai ca acele astre îndepărtate, care deși s-au stins de mult, continuă încă să-și împrăștie razele asupra noastră, steaua cavalerismului luminează în continuare calea noastră morală, supraviețuind instituției care i-a dat naștere.

---

[1] Floarea de cireș constituie emblema imperiului japonez, iar crizantema este emblema familiei imperiale.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Este o plăcere pentru mine să tratez acest subiect în limba lui Burke[2], care a publicat duioasa sa elegie asupra părăsitului mormânt al prototipului european. Pe de altă parte Müller, un erudit elev al său, dovedește o lipsă completă de cunoaștere a Orientului Îndepărtat când afirmă, fără înconjor, că instituția cavalerismului nu a existat nici la popoarele antice și nici la popoarele moderne orientale.

O astfel de eroare este totuși explicabilă, întrucât a treia ediție a operei lui Müller a apărut în același an în care comandorul Perry a bătut la porțile Japoniei[3].

Cu mai mult timp în urmă, pe când feudalismul nostru era în agonie, un economist renumit a atras atenția cititorilor săi asupra folosului ce s-ar obține prin studierea instituțiilor feudale care supraviețuiesc numai în Japonia.

Nu voi căuta, în lucrare, să fac o comparație între feudalismul și cavalerismul european și cel japonez, după cum ar fi tentat să facă orice istoric, căci scopul acestui studiu nu este altul decât de a arăta:

1. originea și izvoarele cavalerismului în Japonia;
2. caracterul și învățămintele sale;
3. influența sa asupra poporului;

[2] Scriitor și istoric englez, celebru heraldist, care a trăit la începutul secolului al XIX-lea.

[3] Comandantul flotei care a bombardat în anul 1853 porturile Japoniei, pentru a obliga guvernul japonez să încheie un tratat comercial cu Statele Unite ale Americii.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

4. continuitatea și permanența înrâuririi sale.

Cuvântul din limba japoneză pe care eu l-am tradus în mod impropriu cu „cavalerism", este mai cuprinzător decât traducerea de mai sus, deoarece Bu-shi-do înseamnă în traducere ad literam *„militar"* – *„cavalerism"*- *„reguli"*, adică normele pe care nobilii luptători erau obligați să le respecte în viața lor zilnică, cât și în profesia lor; într-un cuvânt „preceptele sau codul clasei luptătorilor".

Lămurind astfel înțelesul literal al cuvântului japonez *Bushido*, să-mi fie îngăduit de aici înainte să întrebuințez cuvântul în original. Întrebuințarea expresiei originale se impune pentru motivul că o noțiune, care dă naștere la nenumărate idei și caractere particulare, trebuie să fie păstrată cu sfințenie. Apoi unele cuvinte au un timbru natural așa de cuprinzător și caracteristic limbii respective, încât cel mai bun traducător poate să-i schimbe înțelesul.

Cine poate arăta printr-o traducere, ce înseamnă cuvântul „Gemth" sau cine nu-și dă seama de diferența dintre cuvintele „Gentleman" din engleză și „gentilhomme" din franceză, deși aceste două cuvinte sunt atât de legate ortografic între ele?

Bushido este prin urmare codul principiilor morale pe care cavalerii erau obligați să le urmeze în Japonia. Acest cod este alcătuit din câteva maxime și precepte, care circulă pe cale orală sau sunt scrise de

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

vreun renumit luptător sau înțelept. De cele mai multe ori *Bushido* este un cod negrăit și nescris, sancționat însă prin reguli severe, ca și legile scrise pe tabletele inimii.

Acest cod își întemeiază originea, nu pe o singură inteligență, oricât de puternică ar fi fost, nu pe viața unui singur personaj, oricât de vestit ar fi, ci s-a născut în răstimpul deceniilor și secolelor de război.

Bushido ocupă în istoria morală a Japoniei același loc pe care Constituția îl ocupă în istoria politică a Angliei. Totuși, *Bushido* nu poate să se compare cu *Magna Charta* sau cu *Habeas Corpus Act*. Este adevărat că în secolul al XVII-lea au fost promulgate statute militare – „Buke Hotto" – însă cele treizeci de scurte articole se refereau mai mult la căsătorie, la blazoane, la clanuri, etc., în timp ce reguli de conduită au fost presărate pe ici pe colo.

De aceea nu putem preciza timpul și locul când s-a născut *Bushido*: în mod general însă timpul se poate fixa în epoca feudalismului.

După cum se poate spune, de exemplu în Anglia, că instituțiile politice ale feudalismului datează de la cucerirea normandă, tot așa se poate spune că apariția feudalismului în Japonia a fost simultană cu ascendența dinastiei Yoritomo[4] în secolul al XII-lea. Dar după cum găsim elemente sociale ale feudalismului,

[4] O dinastie de domnitori japonezi din secolul al XII-lea.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

chiar cu mult mai înainte de perioada lui Wilhelm Cuceritorul, tot așa în Japonia germenii feudalismului au existat cu mult înaintea perioadei sus menționate.

În Japonia, întocmai ca în Europa, când a apărut feudalismul, clasa luptătorilor de profesie a ocupat rangul cel mai înalt. Acești luptători militari erau cunoscuți sub numele de *Samurai* cuvânt ce înseamnă ad literam, ca și vechiul cuvânt englezesc *kniht* (Knecht, Knight) păzitori sau aghiotanți, asemănători cu soldurii, a căror existență în Aquitania a fost confirmată de Caesar, sau cu comitații, care după Tacit, urmau pe șefii germani din acea epocă; sau dacă am face o paralelă cu o epocă mai recentă, cu *milites medii*, care se întâlnesc în cărțile din Evul Mediu în Europa. Un cuvânt sino-japonez „Bu ke" sau „Bu-shi" (cavaleri luptători), era întrebuințat în limbajul comun. Acești luptători au rămas o clasă privilegiată și trebuie să fi fost la origine o rasă dârză, a căror ocupație principală erau războaiele.

Clasa luptătorilor a fost recrutată desigur în perioada lungă de războaie, când dintre cei mai curajoși au fost eliminați cei fricoși și slabi, rămânând numai „Cei de rasă aspră, toți bărbați cu mare forță brutală", după expresia lui Emerson[5], și care au supraviețuit războaielor, dând apoi naștere familiilor de samurai.

[5] Filozof american (1803-1882), autor al cărții *Schițe asupra oamenilor celebri*.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Acești samurai se bucurau de mari onoruri și privilegii și în consecință aveau și mari răspunderi. Din această cauză au simțit nevoia alcătuirii unui „cod comun asupra modului cum trebuie să se poarte", mai ales că se găseau mai totdeauna pe picior de luptă și aparțineau unor clanuri diferite. După cum doctorii limitează concurența dintre ei, printr-o curtenie profesională; după cum avocații sunt judecați de către consilii de disciplină, în cazul când violează îndatoririle profesionale, tot așa luptătorii trebuiau să aibă oarecare instanțe de resort, care să-i judece în caz de încălcare a normelor.

Lupta cinstită era lozinca samurailor. Ce germen rodnic de moralitate rezidă în această lozincă a timpurilor primitive de lupte sălbatice!

Nu este aceasta fundamentul virtuților militare și civile? Surâdem la dorința copilărească a micului englez Tom Brown: „De a lăsa după el numele unui camarad, care niciodată n-a luptat cu un copil mai slab decât el, dar care n-a întors spatele fugind de un egal al său". Cine nu pricepe că această dorință este piatra unghiulară pe care se întemeiază întreaga structură morală? Oare religia cea mai iubitoare de pace nu propovăduiește aceleași precepte? Această dorință a lui Tom este temelia pe care stă clădită în mare parte mărirea Angliei și nu este nevoie de multe cercetări ca să afirmăm că *Bushido* nu se sprijină pe un piedestal mai puțin trainic.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Dacă războiul în sine poate fi brutal și nedrept, după cum afirmă quakerii[6], noi însă putem repeta odată cu Lessing[7]: „După urma războaielor răsar virtuțile".

De aceea, copilul debutează în viață cu aceste solide principii morale. Însă cu cât viața devine mai intensă și relațiile se complică, omul așteaptă încurajări și stimulări din partea autorităților superioare. Dacă interesele militare ar fi lucrat singure, fără să fi avut un înalt suport moral, cât de mult ar fi decăzut idealul cavalerismului!

În Europa creștinismul a privit cu simpatie cavalerismul, infiltrându-i elemente spirituale. „Religia, războiul și gloria" au fost cele trei elemente sufletești ce se găseau în sufletul unui cavaler creștin desăvârșit, spune poetul francez Lamartine.

În Japonia, ca și în Franța, elementele spirituale și morale au fost cele care au însuflețit cavalerismul.

[6] Membrii unei secte religioase fondată în secolul al XVII-lea în Anglia cunoscuți prin moravurile lor pure și pacifismul lor.

[7] Scriitor, filozof și autor dramatic german (1729-1781).

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Izvoarele Bushido-ului

Primul izvor al *Bushido*-ului este budismul. Religia budistă recomandă un sentiment de încredere senină în destin, o supunere liniștită în fața sorții, o hotărâre stoică în fața pericolului sau nenorocirii, un dispreț de viață și așteptare a morții cu resemnare.

Un renumit maestru de arme japonez i-a spus elevului său când acesta a devenit stăpân desăvârșit pe arta sa: „În afară de învățămintele mele trebuie să te hrănești cu preceptele Zen".

Zen este echivalentul lui Dhyana care „reprezintă tendința omenească ca prin meditație omul să atingă sfere de gândire ce depășesc expresiile verbale"[8]. Metoda pentru atingerea acestui scop este contemplația.

Omul trebuie să se convingă că există un principiu pe care se sprijină toate fenomenele și dacă este

---

[8] Lafcadio Hearn, *Exotics and retrospectives.*

Libris.ro
Respect pen

cu putință, să priceapă absolutul însuși și să se pună în armonie cu acest absolut. Această învățătură constituie mai mult decât dogma unei secte și prin urmare cine reușește să priceapă absolutul, se ridică „către un nou cer și un nou pământ".

Ceea ce budismul a omis să prevadă, shintoismul[9] a recomandat cu prisosință. Astfel: devotamentul către suveran și dinastie, cultul amintirii strămoșilor, respectul filial, care nu au fost propovăduite de nici o altă religie, au fost sădite în sufletul japonezilor de către religia shintoistă, îndulcind caracterul aspru al samurailor.

Teologia shintoistă nu cuprinde dogma „păcatului originar", a lui Adam și Eva. Dimpotrivă, propovăduiește bunătatea înnăscută a omului și puritatea divină a sufletului omenesc, adorându-l ca pe aluatul din care se înalță divinitatea.

Oricine a putut observa că templele shintoiste sunt lipsite de obiecte de adorație și că numai o oglindă foarte simplă atârnă în sanctuar.

Prezența acestei oglinzi este ușor de explicat: ea simbolizează sufletul omenesc care, atunci când este perfect liniștit și curat, reflectă adevărata imagine a Dumnezeirii. Dacă cineva se închină într-un tem-

[9] Religia tradițională a japonezilor. „Shin-to" înseamnă „calea zeilor". Shintoismul și budismul (introdus în Japonia în sec. al VI-lea) reprezintă principalele religii japoneze.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

plu shintoist, vede imaginea sa proprie reflectată pe suprafața lucitoare a acestei oglinzi și actul închinării este echivalent vechii prescripții: „Cunoaște-te pe tine însuți".

Însă cunoașterea de sine nu implică, în doctrina greacă, sau în cea japoneză, cunoașterea părții fizice a omului, adică anatomia sau fiziologia sa, ci prescripția este de natură morală, anume: analiza și cunoașterea naturii noastre sufletești. Mommsen, comparând pe greci cu romanii, spune că pe când cei dintâi se închinau ridicând ochii la cer, fiindcă rugăciunea lor constă în contemplație, ceilalți își acopereau capul cu un văl, fiindcă rugăciunea lor constă în meditație.

Japonezii, întocmai ca romanii, pun pe primul plan în religia lor nu conștiința morală propriu- zisă, cât mai ales conștiința națională a individului.

Adorația naturii a avut ca urmare iubirea patriei, iar adorația strămoșilor, ce se transmite din generație în generație, face ca familia imperială să constituie izvorul întregii națiuni.[10]

Pentru noi, japonezii, patria noastră este mai mult decât țara și glia din care se extrage aur și pe care cresc cereale. Japonia este lăcașul sacru al zeilor și al spiritelor strămoșilor noștri; pentru noi împăratul este

[10] Japonezii cred că monarhul lor se trage din Soare. De aici numele de „Nippon" (Soarele) ce-l poartă Japonia. Conform unei legende locuitorii Japoniei descind din acest monarh, care a fost primul locuitor al Japoniei.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

mai mult decât conducătorul unui „Stat de drept" sau chiar șeful unui „Stat cultural". El este reprezentantul încarnat al divinității pe pământ, concentrând în persoana sa puterile și îndurarea cerului.

Dacă ceea ce M. Boutmy scrie despre regalitatea engleză este adevărat, și anume că: „Regele este nu numai imaginea autorității, ci și făuritorul și simbolul unității naționale", atunci această afirmație este de două sau chiar de trei ori mai adevărată în ceea cel privește pe Împăratul Japoniei.

Shintoismul pune în evidență cele două caracteristici predominante ale vieții emoționale a rasei noastre: patriotismul și dinasticismul. Arthur May Knapp[11], având dreptate în foarte mare măsură, a spus: „În literatura ebraică adeseori este foarte greu să spui, dacă scriitorul vorbește de Dumnezeu sau de lucrul public, de cer sau de Ierusalim, de Mesia sau de neamul evreiesc însuși".

O confuzie asemănătoare se poate găsi la religia noastră națională. Shintoismul n-a avut niciodată pretenția de a constitui un sistem filozofic sau o teologie rațională, ci alcătuiește temelia pe care se sprijină instinctul național. Această religie a altoit *Bushido*-ul cu devotamentul către suveran și dragostea de patrie. Aceste sentimente au lucrat mai mult ca impulsuri decât ca doctrină, pentru că shintoismul, contrar

[11] Arthur Knapp, *Feudal and modern Japan*", vol.I, pag.183.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

bisericii creștine din Evul Mediu, admite orice altă credință.

Cât privește doctrina strict morală, învățăturile lui Confucius[12], au format cele mai bogate izvoare ale *Bushido*-ului. Cele cinci legături morale între stăpân și servitor; guvernator și guvernați; tată și copil; bărbat și femeie; frate mai mare și mai mic și între amici, au fost o confirmare a ceea ce instinctul rasei japoneze a descoperit, mai înainte ca scrierile lui Confucius să fi fost introduse în China. Caracterul liniștit și înțelept al preceptelor sale politice și etice, au fost pe placul samurailor, care alcătuiau clasa conducătoare. Accentul aristocratic și conservator al preceptelor lui Confucius s-a potrivit perfect cu nevoile acestor luptători și oameni de stat.

Alături de Confucius, Mencius[13] a exercitat o uriașă influență asupra *Bushido*-ului. Teoriile sale viguroase și democratice au fost adoptate cu mare căldură de sufletele generoase ale samurailor.

Au fost însă considerate periculoase și subversive pentru ordinea socială existentă, așa că operele lui Mencius au fost multă vreme cenzurate de guvern; însă cuvintele maestrului au prins rădăcini adânci în inimile samurailor.

---

[12] Filozof chinez (551-479 î.C.) considerat de chinezi ca un sfânt. Doctrina lui Confucius constă mai ales în precepte morale.

[13] Succesorul și continuatorul doctrinei lui Confucius.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți